

„Ti adjatok nekik enni”

Hogyan tud válaszolni az iskola a fiatalok valóságára?

■ SZABÓ LÁSZLÓ SchP

Az utóbbi években, de a Covid óta különösen is azt érezzük az iskolában, hogy a fiatalok valósága: mindaz, ahogyan jelen vannak, amit hoznak, ahogyan találkozunk velük, próbára tesz bennünket. Próbára tesznek mindenkit, aki az iskolát formálja, alakítja, aki a nevelési folyamatban velük találkozik és együtt él. Valami olyasfajta tapasztalás ez, mintha elvesztettük volna őket; mintha nem tudnák meghallani azt, amit az iskolával át szeretnénk adni. Egyre inkább az a benyomás keletkezik a nevelői közösségekben, hogy amit adni akarnak, az vagy nem kell, vagy a mai fiatal számára érdektelen – vagy legalábbis annak tűnik. A távolság egyre nő a fiatalok és az iskola között, és a távolsággal együtt a rendszer összes résztvevőjének feszültsége is. Mintha az iskola a távolság és az idegenség megélésének a helyévé vált volna ahelyett, hogy a találkozás és az együtt tanulás szentélye tudna lenni.

Egyházi középiskolai kollégiumi nevelőként és mentálhigiénés kísérőként nemcsak szemlélője, hanem érzékelője is vagyok ennek a folyamatnak. A kérdések az én kérdéseim is, és a vívódásokat is érzékelem, hatnak rám. Gondolkodásomra és útkeresésemre erősen hat, hogy az iskola küldetésével és meggyőződéseim szerinti identitásválságával kapcsolatos kérdéseket nem pusztán nevelői identitásomból élem meg, hanem szerzetesi mivoltomból is. Így tehát amikor az iskola küldetésére gondolok, akkor gondolkodásom horizontján az egyházi iskola identitása, mibenléte és küldetése is ott van. Mindazonáltal úgy gondolom, hogy az iskola világnézettől függetlenül mindenki számára a tanulás és a növekedés egyetemes szentélye. Szentély, ahol „liturgia” történik, ami a szó etimológiája szerint az emberek, a nép együtt munkálkodását jelenti, valami olyasfajta közös tevékenységet, fáradozást, amelyben megjelenik az emberfeletti, és ezáltal valami egészen fenséges és valamilyen egészen más minőség születik. Megélt feszültségünk pedig éppen abból adódik, hogy csak a fáradozást éljük meg, de sem az a vágyunk nem tud teljesülni, hogy ez közös legyen, sem az, hogy megtapasztaljuk a természetfeletti felemelő és mindent átformáló megjelenését: az élet ébredését és erősödését.

A címben – „Ti adjatok nekik enni” – a csodálatos kenyérszaporítás evangéliumi történetére utalok. Arra a helyre, ahol a tanítványok azt kérik Jézustól, hogy küldje haza a sokaságot, mert már este van, és éhesek. Ebben a képben, ezen a mezőn felismerni vélem az iskolát. Látom a fiatalokat mint *sokaságot*, akik éheznek valamire, és a *tanítványokban* látom az iskolát, a nevelők közösségét, akik mindezt felismerik, de ugyanakkor felismerik tehetetlenségüket is, hogy ők ebben a helyzetben nem tudnak az élet közreműködői lenni, mert nincs eszköz a kezükben. Belátásuk, mint az evangéliumi tanítványok belátása is, ahogyan Jézushoz fordulnak, voltaképpen a kudarc beismerése. Beismerése annak, hogy az este nem csupán a világ estéje, hanem a sötétség hivatásuk lényegére is ráborult, hiszen nem tudnak azok lenni, akik szeretnének.

Írásomban arra vállalkozom, hogy megnézzem ezt a mezőt, rajta a mindenféle sokasággal: diákokkal és nevelőkkel; megvizsgáljam, kit mi hozott ide, milyen szándékkal van jelen, és keressem azt, hol és miben tudnának ezek a szándékok találkozni, hogyan válhatna ez a tér szentté, ahol mindenki az élet születésének a közreműködője és tanúja is tudna lenni.

Mit mondanak a diákok?

2025 tavaszán az egyik piarista iskola megkért, hogy a gimnazisták számára tartsak egy húsvétra felkészülő elmélkedést egy órában. A kihívás nem volt kicsi, tekintettel arra, hogy az érintettek létszáma háromezáz körüli volt. Hogy a frontális előadás műfajának személytelenségét némiképpen megtörhessem, és legalább egy minimális képem legyen a hallgatóságról, készítettem egy tizenegy kérdésből álló, anonim módon kitölthető önbevalló kérdőívet.¹ Az iskola ezt elküldte a résztvevőknek, akik közül kilencvenötön kitöltötték. A kitöltők átlagéletkora 16,09 év. A mérés csak egy iskolában történt, és az adatfelvétel kérdései nem terjednek ki minden részletre, amelyek szükségesek lennének ahhoz, hogy általános érvényű és kutatómódszertanilag megalapozott megállapításokra juthassunk – nem is beszélve a megkérdezett sokaság méretéről és a kérdőív beméretlenségéről. Az így létrejött adathalmaz valamelyest mégis alkalmas lehet arra, hogy diákjaink valóságát érzékelhessük, hangjukat hallhassuk. A kérdések a következők voltak:

1. Életkorod
2. Írj három szót az életedről!
3. Mi az, amin mostanában a legtöbbet gondolkodsz?
4. Mi az, ami mostanában meghatározza hangulatodat?
5. Mi az a három dolog, ami mostanában a legtöbb energiát kívánja tőled? Nagyságrendi sorrendben írd fel őket, első helyre azt, ami a legtöbbet!
6. Mi az, ami fel tud téged tölteni?
7. Van-e valami, amit fontosnak tartasz (vágysz rá), de jelenleg nincs jelen az életedben, hiányzik? Mi(k) ez(ek)?
8. Ha a jövődre gondolsz, mitől félsz/tartasz leginkább?
9. Van embered?
10. Fogalmazd meg egy mondatban azt a kérdést, amire mindenféleképpen választ akarsz! Ha több ilyen van, akkor a három legfontosabbat írd le!
11. Van-e valami, amivel nagyon egyedül vagy? Ha tudod, írd le, hogy mi ez!

Az elemzés során olyan körülhatárolható *tendenciákat* kerestünk, amelyek alapján kategóriákba tudjuk a válaszokat rendezni. Minden kategóriához megfogalmaztunk egy jelenséget, azon belül a válaszokból kirajzolódó néhány tipikus félelmet és megfogalmazódó hiányt neveztünk meg. A vizsgálat rámutat mindezek feltételezett hatására és következményére, valamint feltárja azokat a meglévő megküzdési stratégiákat, erőforrás-mobilizálási lehetőségeket, amelyek a válaszokból felsejlenek. Ez utóbbiak a lehetséges segítői stratégiák kidolgozásához alkalmas kiindulópontot jelenthetnek.

Általánosságban elmondható, hogy mindaz, ami a válaszokban megjelenik, az élethelyzetből fakadóan alapvetően normatívnak mondható, hiszen a feltárult működések túlnyomó része a megélt fejlőd-

¹ A kérdőív kialakításában és az adatok értelmező elemzésében Galaczi Tibor SchP piarista szerzetes, pszichológus, a PPKÉ Alkalmazott Viselkedéselemzés Tanszékének egyetemi tanársegéde működött közre.

dési szakasz jellegzetességeiből származik, amelyek sokféle stresszel és szorongással járhatnak. Kevés ettől való eltérés van – ezek az adott helyeken megnevezésre kerülnek. Olyan jelenségek, hangszívek, kicsúcsosodások ezek, amelyek talán meghaladják a szorongás életkorilag normatívnak tekinthető szintjét, és azt eltolják egy olyan irányba, amelyben létrejöhetnek korántsem veszélytelen helyzetek is.

A továbbiakban a tíz tendenciát és a hozzájuk tartozó jelenségeket ismertetem. A felsorolás sorrendiségéből semmilyen következtetést nem lehet levonni, az nem tükröz fontossági sorrendet.

1. Jövőorientált szorongás és bizonytalanság

Jelenség

A szorongás és a bizonytalanság érthető módon az érettségi, felvételi, pályaválasztás tematika mentén fogalmazódik meg markánsan. Ezek jellemzően erős hangsúllyal vannak jelen a válaszokban. Ezt a bizonytalanságot leginkább az képezi, hogy elegendő pontszámot kell elérniük a továbbtanuláshoz, valamint a nyomasztó érzés, hogy helyes döntést kell hozniuk jövőjükéről.

Félelmek

- A kudarcból való félelem
- Félelem, hogy rossz döntéseket hozok
- Félelem, hogy iránytalan marad az életem

Úgy tűnik, hogy túl nagy a tét, vagy azt túl nagyra élik meg a fiatalok. Mintha most kellene eldölnie mindennek, ami a jövőre vonatkozik, mintha az, ami most történik, végérvényesen meghatározná az életüket. Félnak attól is, hogy ez a bizonytalanság a jövőben sem oldódik fel. Több válaszon érezhető a sejtés, hogy még ha sikerülnek is a megnevezett próbatételek, azok nem tudják megválaszolni az életük értelmességére vonatkozó végső kérdéseket. Itt érzékelhető egyfajta instabilitás, amely egyfelől életkorból fakadó, másfelől azonban származhat a körülvevő világ bizonytalanságából. És felmerül a kérdés, hogy ha rájönnek valamilyen saját irányra, célra jövőjüket illetően, lesz-e elég bátorságuk a meglegt utat végigjárni.

Hiány: konkrét útmutatás a döntéshozatalhoz

Az iránytalanság és céltalanság útmutatást követel. Elképzelhető persze, hogy e követelés mögött van egyfajta felelősségátvitel is, hiszen ha valaki kívülről megmondja vagy eldönti, akkor azzal szemben lehet tiltakozást megfogalmazni vagy ezt utólag felmentő hivatkozásként használni. Noha a válaszadókat személyesen nem ismerjük, feltételezzük, hogy az efféle működés hátterében a személyes történetekben kialakuló belső motivációk is szerepet játszhatnak.

Hatás: folyamatos stressz és rögzülő döntésképtelenség

A döntésképtelenség tudja erősíteni a fennálló stresszállapotot, ennek pedig az lehet a következménye, hogy valamilyen módon – akár adaptív, akár maladaptív eszközökkel – ebből a stresszből ki kell törni, mert annak nagysága és mennyisége elviselhetetlen.

Meglévő megküzdések: tervezés és társas kapcsolatokban való megosztás

A tervezés segít a belső rendszer strukturálásában, és megadhatja a kontroll élményét is, hogy az irányítást végső soron kézben tartom. A társas kapcsolatok szerepe ebből a szempontból az érzés miatt fontos, hogy „nem vagyok egyedül”. Figyelemre méltó, hogy az egyedüllét és a magára maradottság mint állapot és félelem szinte minden felmerülő tendenciánál megnevezhető.

2. Iskolai túlterheltség

Jelenség

Az előző tendenciánál azonosított szorongások itt a jelenre vonatkoznak: a tanulás, a vizsgák, a házi feladatok folyamatos stresszforrásként jelennek meg, és gyakori az iskolai követelmények mennyiségére való utalás is. Előbb-utóbb fel kell tennünk a kérdést, hogy bír-e a diák ennyit, be tud-e fogadni ekkora mennyiséget, meg tud-e felelni ekkora terhelésnek. Két szempont feszül itt egymásnak: az iskoláé és a diáké. A válaszadásokból most természetesen a diákoké rajzolódik ki hangsúlyosan – hiszen azért tettük fel ezeket a kérdéseket, hogy meghalljuk őket... Fontos tény, hogy a tanulás, a házi feladatok, az iskolai elvárások a diákoknál mint próbára tevő elemek, megküzdendő tényezők értelmeződnek, és ezeknek a megküzdéseknek a sikerességéből értelmezik és értékelik magukat.

Félelmek

- „Nem igazi élet ez”
- A bukástól és kudarcától való félelem

A félelmekből kitűnik a dolgok bizonyos értelemben véglegesnek való megélése és ezzel az eredmények és eredménytelenségek jelentőségének felnagyítása. Az ő „itt és most”-jukban a vizsga mindent eldönt, a bukás hatása pedig végérvényes. Ezzel a feszültséggel élnek, és kevésbé tudják józanul szemlélni ezen kihívásokat és azok jelentőségét: hogy egy vizsgát meg lehet ismételni, egy kudarcot ki lehet javítani, a jelentkezésen lehet módosítani, a jövőtervet lehet alakítani...

Nem teljesen világos, hogy mire gondolt több válaszadó is akkor, amikor leírta, hogy „nem igazi élet ez”. Lehet mögötte egyfajta bizonytalanság, hogy a helyemen vagyok-e, illetve ugyanaz a szorongás, amit fentebb azonosítottunk: „Vajon az, amit most teszek, alkalmas-e arra, hogy megtaláljam az életcélot: azt az életet, amit a saját értelmezésem alapján igaziként tudok megélni?” Vagy esetleg még rosszabb: úgy él-e meg, hogy a jelenlegi tanulmányaik, feladataik, folyamataik nincsenek releváns kapcsolatban azzal, amit majd „az igazi élet” vár tőlük. Nem arra készíti fel őket. Nem ilyen lesz.

Hiány

- Egyensúly a tanulás és a pihenés között
- Az időbeosztás és időkezelés témája

Segítő melléállást igénylő prevenciós tematikát kínál a két megfogalmazott hiány. Megtanulni a tervszerűség mentén menedzselni az életet a meglévő feladatok és kihívások között.

Hatás

Hosszú távon veszélyes a kialvatlanság. Némely válaszadónál kiegészés tünetek látszanak – amit kifejezetten korainak kell tekintenünk. Megjelennek motivációvesztésre utaló jelek is, ami azért nehéz, mert ez magával tudja vonni az értelem, értelmesség elvesztését is. Jó lenne elkerülni az élet értelmetlenségének kibomlását, ami teljes mértékben lehetetlenné tenne bármilyen fajta megküzdést.

Meglévő megküzdések

- Alvás
- Sorozatok
- Priorizálás

Az alvás és a sorozatok disszociációs természetűek: úgy kapcsolnak ki, hogy közben leválasztanak a világról és az „itt és most”-ban megélt érzelmekről. Az ilyesfajta kikapcsolódási formák kizárólagossága hordozhat magával függőséghez vezető disszociatív tendenciákat, amelyekre érdemes odafigyelni.

A priorizálás – hasonlóan a tervezés tanulásához – a kontrollt és a strukturáltság élményét tudja erősíteni, mindenféleképpen adaptívnak mondható megküzdési mód.

3. A szociális kapcsolatok mélyreható hiánya

Jelenség

A kapcsolatiságra vonatkozó válaszokból az állapítható meg, hogy a válaszadók kapcsolatai, noha működőnek tűnnek, nem elégséges mélységűek, inkább felszínesek. Felmerülő kérdés egyfelől, hogy rendelkeznek-e elég idővel valós és mély kapcsolatok kialakítására és fenntartására, másfelől vannak-e belső energiáik ahhoz az energiabefektetéshez, amelyet mindez igényelne. A valós és tartalmas kapcsolatok ellen dolgozik a TikTok- és Facebook-világ, ahol a kapcsolatnak tűnő relációk különösebb időt és energiát nem igényelnek, minimális figyelemmel létrehozhatók és felszínesen fenntarthatók. Ezek és a hasonló platformok jelentős mértékben felelősek a kapcsolati világ átalakulásáért, ami a válaszokból is kiténik.

Sokan számolnak be magányról és a megértettség hiányáról. Az identitás kialakulásának abban a fázisában, amelyben fejlődés-lélektani szakaszukban vannak, értelmezhető és indokolt valamilyen magányélmény megléte, de a magányra utaló válaszadások mennyisége mintha ezt az indoklottsági szintet meghaladná – erre fontos odafigyelni.

Félelmek

- A magánytól
- Az izolációtól – hogy „egyedül maradok”
- A fontos kapcsolatok elvesztésétől

A fontos kapcsolatok elvesztésétől való félelem felvetheti a kérdést, hogy a korai kötődés kialakulása során hogyan válhatott a világ olyan veszélyes helyé, ahol ez előfordulhat. Nem célunk ilyesfajta terápiás fejtegetésekbe bocsátkozni, és illetőségünk sincsen ezen a területen, de észre kell ven-

nünk azt, hogy mindez kilencvenöt fiatal kitöltő válaszaiból olyan arányban mutatkozik, hogy az markáns mintázatot jelez.

Hiány

- Párkapcsolati partner
- További őszinte, mély kapcsolatok

Úgy véljük, ha a fiatalok beleragadnak abba a szorongásba, hogy lehet-e valaha olyan kapcsolatuk, amilyenre vágnak, és ha a megtapasztalt hiányuk ezen a téren a jövőbe vetett bizalmukat is aláássa, az hosszú távon akár a párkapcsolati partnerek szerzésére és megőrzésére való törekvéseiket is korlátozhatja, hisz hiányozni fog belőlük az erre való készség, nyitottság és bátorság – és persze az életbe vetett bizalom. De a korosztálynál maradván mindez a képesség az őszinte és mély baráti kapcsolatokhoz is szükséges.

Hatás

Veszélyes, ha fennmarad a magány, és a meg nem értettség érzése rögzül.

Meglévő megküzdések

- Barátok, család, társas kapcsolatok, közösségek (offline)
- Online kapcsolattartás

Az online kapcsolattartás veszélyeiről elmondottak mellé hozom a „mintha”-élményt: valójában nem elégítik ki azt az igényt, amelyre a fiatalok vágnak, sokszor nélkülözik a kapcsolatiságnak azokat az elemeit, amelyek a bizonyos szintű minőséghez szükségesek – és ezt a hiányt ők is érzik és hordozzák.

4. A hit és az identitás keresése

Jelenség

- Kérdések az istenkapcsolatról
- A hivatás és küldetés dilemmái
- A társadalom romlottságának megfogalmazása
- Bizonytalanság az értékek és az életcél tekintetében

A felsorolt jelenségek közül a hivatás- és küldetésdilemmák középre helyezhetők mint az összes többi mozgatórugója. Ismét olyan pontnál vagyunk, amely az élet értelmességéről és célra irányultságáról, a világban „nekem szántként” felismert hely megtalálásáról szól. Ha ez nem tud teljesülni, akkor különböző nehézségek és akár zavarok is tudnak a későbbiekben támadni.

Figyelemre méltó azok aránya, akik a társadalom lehangoló állapotára utalnak, úgy tüntetvén fel azt, mint olyan helyet, ahol nem lehet otthonra lelni. És megengedjük magunknak a feltételezést, hogy mintha a szimmetrikus kapcsolatok korábban feltárt hiányai és az elemzés során megsejtett esetleges zavarai áttevődnének a transzcendentális kapcsolatokra is.

Félelem

Az istenkapcsolat elvesztése – ahogy korábban a fontos kapcsolatok elvesztésétől való félelem – is megjelent. Kérdés, hogy hol veszhet el a válaszadó képzetében az istenkapcsolat: az élet alakul-e úgy, hogy benne sikkad el, vagy az Isten maga fordul el, az ő elfordulását éli meg bizonyos nem kívánt történetekben?

Hiány

- Párbeszéd
- Hitbéli példaképek

Utalhat ez a félelem ismételtén a párbeszéd és a meghallgatás vágyára – Isten mint alapvető fórum, hely, személy, aki ha nincs, akkor aztán végképp egyedül vagyok, és ha ő sem, akkor aztán igazán senki sem hall meg engem.

Hatás

- Értelmelvesztés (értelmetlenség)
- A lelki élet hiánya, zavarai

Az élet és a lét értelmességébe vetett hit elvesztésének veszélyét már említettem. Ha a lelki élet megéléséhez és belső kereséseihez nem kap megbízható helyről jó eszközt a fiatal, akkor az így keletkezett hiány az istenképét és istenkapcsolatát káros és belső egységét veszélyeztető módon össze tudja zavarni. Ahogyan a társas kapcsolatokban, úgy az istenkapcsolatban is fontos, hogy legyen eszköz és legyen segítség a közel lépésre. Természetesen számunkra nem mindegy – egyházi iskola lévén –, hogy milyen istenképet közvetítünk diákjaink felé direkt és indirekt módon.

Meglévő megküzdések

Sokan beszámolnak arról, hogy van eszközük, és élnek is vele: egyéni és közösségi imaformák gyakorlásával. Ennél azonban nem volt sem több, sem részletesebben leírt, sem ettől eltérő megküzdés.

5. A mentális egészség kihívásai

Jelenség

- Stressz
- Kimerültség
- Önbizalomhiány
- Szezonális affektív zavarra jellemző tünetek
- Szuicid gondolatok
- Depresszív hangulati mintázatok
- Önutálat – a reális önkép devalválódása

Összességében depresszív hangulati mintázatok jelennek meg itt, amelyek az örömtelenség alapvető érzéséből származnak. Kiemelendő a szuicid gondolatok jelenléte. Égető kérdés, hogy miként tud ez úgy feltárulni, hogy segítséghez jusson az, aki ezzel a teherrel él. Ijesztő belegondolni annak lehetőségébe, hogy mindez megjelenik egy anonim kérdőívben úgy, hogy esetleg az illető környezetében nem tud róla senki. Előrehozom a konklúzióknak szánt kérdést: mi kell ahhoz, hogy olyan iskolát, olyan iskolai közösséget tudjunk szervezni, ahol senki nincs egyedül?

Félelmek

- Teherbírás megszűnése
- Öngyilkosság

Hiány

- Párbeszéd
- Példaképek

Hatás

- Passzivitás
- Örömtelenség

Meglévő megküzdések

- Étkezés
- Testmozgás
- Visszahúzódás, magányos tevékenységek

Ígértesnek tűnik a testmozgás megjelenése mint használt adaptív megküzdési stratégia. A visszahúzódás lehet az identitás kialakulásának magányos útja és ilyen értelemben normatív, és lehet az élményfeldolgozás eszköze is. Fontos lenne a saját élmény feldolgozásának gyakorlatait megtanítani és akár közösen is végezni, eszközként arra, hogy hogyan lehet az élményekkel, megélésekkel elboldogulni a világban.

6. Az önismeret és az önellfogadás hiánya

Jelenség

- Önellfogadási, önértékelési bizonytalanság
- Magas élideál okozta szorongás
- Belső béke és autonómia igénye

A válaszokból szinte elérhetetlen élideál rajzolódik ki: a saját maguknak állított mérce igen magasnak tűnik. Veszélyt tud jelenteni, ha az internalizált külső elvárások létrehozhatnak egy olyan ideá-

lis ént, amely távol esik a valós éntől. Ez mindig önértékelési kételyeket fog ébresztetni. A reális önkép megfogalmazásához is fontosak azok az egészséges és biztonságos kortárs és tekintélyalapú kapcsolatok, amelyekről korábban már volt szó. Ezzel függ össze a belső béke és az autonómia: hogyha ezek valóban megjelennek élményként, akkor ebben tud növekedni a reális én elfogadottsága is.

Félelmek

- „Nem vagyok elég jó”
- „Nem vagyok rá képes”
- Anticipált szorongás a teljesítményt illetően

Hiány

- Önreflexiók technikák
- Pozitív megerősítés

Az önreflexió egyensúlyára fontos vigyázni: nem jó, ha túl intenzívvé válik, mert akkor képes tovább növelni a hiányok és gyengeségek jelentőségét.

Hatás

Segítő társ és elfogadó kísérés nélkül veszélyes, hogy az önbizalomhiány rögzül.

Meglévő megküzdések

- Önreflexió
- Kreatív önkifejezés

A kreatív önkifejezés a valóságot a különböző elemeivel együtt másféle formában, átdolgozva teszi láthatóvá, értékelhetővé és befogadhatóvá. Lehet ez kreatív írás, képzőművészeti alkotás, zenélés: a művészetnek bármely ága alkalmas arra, hogy az egyén saját magát egy másik szempontból fogalmazza meg, és így jelenítse meg belső valóságát.

7. Kreatív kifejezés és érzelmi nyelvek hiánya

Jelenség

- Passzív befogadási formák (evés, alvás, sorozatok, zene)
- Kevés kreatív működés

Ez a tendencia és a hozzá kapcsolódó néhány jelenség kapcsán az előzőekben tárgyalt megküzdési lehetőségekre mutatunk vissza. Noha felfedezhetjük köztük a kreatív kifejezés eszközeit, mégis túlsúlyban vannak a válaszadó fiatalok körében a passzív befogadási formák: azok a lehetőségek, eljárások, tevékenységek, amelyek befogadásra épülnek, így a „rendszer” pihenő állapotában is csak telítődik.

Félelmek

Ha a jelenség a maga megélt hiányaival tartósan fönáll, akkor az alapvető élményvilág a meg nem értettség lesz – mert az önkifejezéshez, a belső világ megmutatásához nincsen eszköz és nincsen bátorság.

Hiány

- Az érzelmi kifejezések nyelvi árnyaltságának hiánya
- Az önmegfogalmazás nehézségei
- A kreativitás kifejezésének lehetőségei

Hatás

- Az érzelmek elfojtása
- Az érzelmek megközelíthetlensége

Meglévő megküzdések

- Zenehallgatás és ritkábban írás

8. Generációs elszigeteltség és a felnőtt világgal való torz kapcsolat

Jelenség

- Szülői elvárások nyomása
- Szülői támogatás hiánya (ahogyan a fiatalok megélik)
- A tanárok irreálisnak megélt követelményei
- Értelmetlen tananyag
- Empátia és megértés hiánya
- Bizalomhiány

Meg nem értettségről és generációs izoláltságról szólnak ezek a jelenségek. Olyan erővel tudnak bírni, hogy lehetetlenné teszik a kapcsolatot két világ között: az egyik, amelyben követelmények és nyomások jelennek meg, amelyben úgy élik meg a fiatalok, hogy nincsen számukra a megértésnek kerete; a másik pedig az ő törékeny és kereső világuk. Nem tapasztalnak empátiát és támogatást, így a két világ között nagyon kevés átjárás van.

Félelem

- Meg nem értettségtől
- Attól, hogy mindez így fog maradni

Hiány

- Közös tevékenységek
- Az egymásra kölcsönösen figyelő, tiszteleten alapuló viszony mint a párbeszéd és az egyenrangúság alapélménye

Hatás

Magány, magára maradás. A kapcsolatok, amelyekről itt szó van, a megélés szintjén mindig aszimmetrikusak. Ennek egyfelől egy sajátos magány a következménye, másfelől pedig az, hogy a kortárs csoportok a közös ellenségképzés dinamikájában még inkább összefognak egymással azok ellen, akik ezeket az elvárásokat támasztják – még ha részben jogosan is, hiszen a felnőtt élet követelményeihez valamikor és valamilyen módon mégis meg kell tanulni kapcsolódni.

Meglévő megküzdések

- Társakhoz fordulás
- Közös ellenségképzés

9. A testtel való kapcsolat bizonytalansága

Jelenség

- Utalás testképzavarokra
- Kinézet és hangulat viszonya
- Evészavar
- Sport mint teljesítmény, de nem mint örömforrás
- Alvás/evés mint hangulatszabályozók

Az itt feltárt jelenségek egy része közelít a klinikai jellegű problémákhoz, különösen is, ami a testképzavart és a hozzá kapcsolódó képzeteket és vélhető eljárásokat illeti. Kitűnik, hogy fontos a „hogyan nézek ki” és a „mit gondolnak rólam” kérdéskör, és minden meghatározó, ami ezzel kapcsolatban az énben történik. A sport jelenléte ebben a kontextusban azért figyelemre méltó, mert ha a bárhonnan is érkező elvárásoknak való görcsös megfelelést „szolgálja”, akkor fontos azt átfordítani szabad, valódi örömforrást nyújtó, kikapcsoló és feltöltő tevékenységgé.

Félelmek

- Testképzavarra utalók:
 - „Hogy nézek ki?”
 - „Nem tetszem magamnak!”
 - „Mit szólnak hozzám így?”

Hiány

- Hangulatszabályozás (hangulatingadozások)

Hatás

- Nem alakul ki az egészséges testkép

Meglévő megküzdések

- A mozgás mint erőforrás (ha nem görcsös megfelelés motiválja)
- A sport mint kikapcsolódás
- Séta a természetben – a természettel való kapcsolat

10. Digitális túlterheltség és a valódi kapcsolatok hiánya

Jelenség

- Digitális fáradtság – az internetfüggőség rombolja a hangulatot
- A kapcsolatok elől való menekülés az online világba
- Függőségi tünetek
- Kapcsolati szegénység, magányosságérzés
- Nehezen megfogalmazható érzésvilág

A kapcsolati nehézségeknél volt már szó a menekülésről, az online kapcsolatokról mint menekülési formáról. A válaszadásokban előforduló utalások mennyisége teszi indokolttá, hogy külön kategóriát képezzünk a digitális túlterheltségről. A válaszokban függőségi tünetek is érzékelhetők, amelyek következménye a társaktól és a saját érzésvilágtól való eltávolodás, menekülés egy mesterségesen konstruált világba, amelyben mindenki torzított formában jelenik meg. Jelentős feszültség érezhető abban, hogy amennyire jelzéseik alapján intenzívnek tűnő kapcsolati életet élnek a digitális térben, éppen olyan erős hangsúllyal fogalmazzák meg ugyanazon válaszadók a magányosság érzését is. Egyértelmű tehát, hogy ezek a kapcsolatok nem elégítik ki az éltető kapcsolódásra irányuló, igazán mély vágyukat. Így ez a mód nem alkalmas arra, hogy a belső világot a vágyott és megfelelő módon kifejezze.

Félelmek

- Kommunikációs képtelenség kialakulása
- Egyre növekvő nehézség és gátlás valós kapcsolatok kialakítására

Ezek valójában a mi féltéseink. Hogyha csak a digitális térben, annak látszólagos biztonságában kommunikálnak, nehéz megtanulni, hogy mindez hogyan tud konstruktív módon működni valós térben.

Hiány

- Otthonos és magabiztos mozgás az offline kapcsolati kultúrában
- Tartalmas és mély beszélgetések

Hatás

- Kapcsolati szegénység (valós kapcsolódások zavara)

Meglévő megküzdések

Megjelenik az önszabályozás igénye. Ezt fontos meghallani és erősíteni. És úgy tűnik, hogy a fentebb megfogalmazott inség sokakat képes visszavezetni az offline térbe – vagy legalábbis ennek a szándékát sokan kifejezik. Az önszabályozás gyakorlata mellett többen élnek az offline társasjátékkal – amelyről elmondható, hogy a közös játék mint kultúra fontos preventív és építő gyakorlat tud lenni.

Így vannak jelen

...a fiatalok, akikkel a társadalom oktatásnak hívott mezején találkozunk. Válaszaik alapján kirajzolódott előttünk valóságuk: látjuk őket jövőjük előtt szorongva; elvárásoktól túlterhelten; kapcsolatokat keresve, azokban próbálkozva a valós és az elképzelt világban. Látjuk őket testükkel bajlódva; képernyő előtt elzsibbadva; hitet és önazonosságot keresve; magukat ügyel-bajjal toldozva-foltozva; keresvén azt, hogyan szóljanak, mit gondoljanak és mondjanak magukról; és így vannak ők, megélve a tőlünk való elszigeteltséget. És ha hallani akarjuk őket, akkor álljanak itt leggyakrabban visszatérő szavaik: *megfelelés, nyomás, stressz, unalom, küzdelem, depresszió, gyász, iskola, kín, kihívás, verseny, magány, félelem, elveszett, sűrű, kétség*. De itt van a *bilincs*, a *szabadság*, az *élés* és a *látás*; és itt van a *vágy* a *biztonságra*, *szeretetre*, *nyugalomra*, *emberre*, *időre*, *családra*, *kitörésre*, *önbizalomra*, *sikerre*, *szerelemre* és *gyógyulásra*.

És itt van kilencvenöt válaszadóból negyvennégy, aki úgy nyilatkozott, hogy nincs embere.

Nem tudjuk, hogy kik ők. Nem tudjuk, honnan jöttek, mi van mögöttük, mi az a súlyos *minden* vagy súlyos *nincs*, ami álmaikat formálja. Nem tudjuk, mi teszi őket ilyenre, és nem tudjuk, hogy mi történt velük. Azt tudjuk, hogy itt vannak, és élni akarnak. És azt, hogy az iskolának nevezett konstukcióban közünk lett egymáshoz, és ez kegyelemmel teli helyzet tud lenni – számunkra is.

„Ti adjatok nekik enni!”

Mit tud adni az iskola ezeknek a fiataloknak? Mit tud adni a jövő „tömegének”? Hogyan tud hozzájárulni a vágyukhoz, hogy élni akarnak? És milyen az az iskola, amelyikben mindez meg is tud történni? Ezek a kérdések kell, hogy nyugtalanítsanak mindenkit, aki a nevelésben részt vesz. A legjobb az lenne, ha a rendszer irányítóit nyugtalanítaná. Mert egészen világos, hogy az a forma, amelyben évek óta gondolkodnak, azok a keretek és tartalmak, amelyeket toldoznak-foltoznak és tudástartalommal

dagasztanak, erre nem alkalmas. Az iskola, ahogyan ma *kell* azt elképzelnünk és megvalósítanunk, nem a találkozás és megértés helye – mert egészen egyszerűen erre nincs ideje, lehetősége és embere –, hanem az egyre nagyobb távolság és idegenség otthontalansága. És minden résztvevő számára az. Magukra hagyott diákok és magukra maradt nevelők mindenféle küzdelmének és vívódásának a helyszíne. Egy olyan hely, ahol nem születik, hanem tovább törik az élet. Egyfelől.

Másfelől van az elkötelezett nevelők és nevelői közösségek sokasága, akik akarják hallani a fiatalok hangját, akikre hat ez a hang, és akik engedik, hogy nyugtalanítsa őket. Ők azok, akik hivatásprofiljában az első helyen nem a tudás átadása, hanem a találkozás szerepel. Akik szerepüket úgy határozzák meg, hogy kíséni akarnak a belső egység, a szabadság és a növekedés útján. Ők azok, akik kísérnek és nem vezetnek. Ők azok, akik inkább kérdeznek, mint közölnek. Ők azok, akik nem célt mutatnak, hanem azt együtt keresik.

A fiatalok enni kérnek. Éhesek az életre. A nevelőik is életre vágynak – hivatásuk őket is éltető megélésére –, de azt élük meg, hogy eszköztelenek. Amíg nem érkezik meg kívülről az elköteleződés és a szándék, hogy a rendszert élővé formálja, addig belül, helyi szinten kell életben tartani magunkat. Minél inkább, ahogyan csak lehet, az életet szolgálni. Találkozni és nem elmenni egymás mellett. Jelen lenni és adni, amink van: a ránk bízottaknak és egymásnak. Élni és gondozni az iskola eredeti hivatását és életben tartani személyes hivatásunkat. Mindezt a lényegnél maradva: hogy senki ne legyen egyedül.

A vízió

Észre kell vennünk, hogy egyre több az olyan fiatal, aki különböző meghatározottságai okán nem képes megfelelni annak, amit az oktatási rendszer elvár tőle. Nem tud figyelni, nem tud befogadni, mert nincs jelen. Máshol van. A sebeinél, a hiányainál és belső küzdelmeinél. És nálunk sem talál támaszra, mert nem tudunk mellette megállni, mert kényszerít a felülről érkező nyomás, hogy teljesíteni kell. Igen, az iskolának is teljesíteni kell! Mindenáron.

Fontos lenne az iskola mellett olyan támogató helyeket, intézményeket létrehozni, ahol mindazok, akiknek a valósága úgy kívánja, bizonyos időre ki tudnak kapaszkodni: hogy azzal foglalkozzanak, ami számukra a legfontosabb; hogy gyógyuljanak traumából, gazdagodjanak önismeretben, fejlődjenek mentális készségeik terén, biztonságban és szabadságban érkezenek meg magukhoz. És nem, nem kizárólag terápiás helyekre van szükség, ahol a diagnózissal rendelkezőket kezelik. „Mentálhigiénés megállókra”, önismereti, fejlesztő, támogató központokra gondolok, ahol a módszertanok gazdag tárházával dolgoznak csoportos és egyéni formákban – mindenki számára elérhető módon.

És fontosak a támogató szakemberek az iskolákban, szükséges a nevelők képzése és kísérése: el látva őket mindazzal, ami ahhoz szükséges, hogy hordozni tudják azt, amivel találkozni, és jól tudniuk jelen lenni; hogy emberei tudjanak lenni azoknak, akik emberre vágynak.

Amíg csak egyvalaki is egyedül van, addig nem teljesítettük küldetésünket, addig nem gondoskodtunk fiataljainkról, magunkról – és voltaképpen a jövőnkéről.

A megidézett evangéliumi történet csodával végződik. Letelepdednek, körbejárnak, szétosztják azt, amijük van. És elég lett. Sőt maradt is. Kívülről itt nem érkezett semmi. A csodához minden kéznél volt. Így van ez velünk is. A csodához minden kéznél van: itt vagyunk mi és a fiatalok. Itt van mindenki, aki fontos. Induljunk el egymás felé!